

Sunuyu şu şekilde vermek istiyorum; bir politikamızın temel ilkeleri nelerdir, genel bir görüş amacıyla buna ana hatlarıyla bakmaya çalışacağım. Daha sonra Afrika hakkında bazı verilere değinmek istiyorum çünkü politikamızı bir yerde bu veriler etkiliyor. Sonrasında Afrika'ya Açılım Eylem Planı ve Afrika'ya Ekonomik Açılım Planı hakkında konuşacağım. Bunların hedefi ve kapsamı, uygulaması, gerçekleştirdikleri, 2004 yılında kabul edilen Afrika'ya Ekonomik Açılım Planı ve en nihayet ilan edilen "2005 Afrika Yılı" üzerinde duracağım. Vakit kaldığı takdirde bu politikaların ilişkilerin hızla gelişmesine etkileri üzerinde duracağım yani hangi faktörler hızlı gelişmeye etkide bulunuyor ve biraz da Kuzey Afrika ülkeleri ile ilişkilerimize değinmek istiyorum.

Politikamızın temel hedefi nedir? Gayet basit; başta politik ve ekonomik ilişkiler olmak üzere her alanda ilişkilerin geliştirilmesi. Politika ve ekonomi gibi her alanda diyorum çünkü bu ilişkileri bir iskemle benzetmek mümkün; bir iskemle dört ayağı üzerine oturmaz ise sağlam durmaz. Sadece politik ilişkiler yeterli değil, diğer alanlarda da ilişkilerimizi geliştirmek zorundayız. İkinci olarak Afrika'ya Açılım Eylem Planı üzerinde duracağım. Bu plan nedir? Afrika'ya Açılım Eylem Planı 1998 yılında kabul edilen ve Sahra altı güney Afrika dediğimiz (SAGA) yani Kuzey Afrika ülkeleri dışındaki ülkeler ile ilişkileri güçlendirmeyi hedefleyen uzun vadeli bir çalışma planı. Afrika'ya Açılım Eylem Planı'nın uygulaması ne şekilde oluştu? 1998 yılında çeşitli bakanlıklar, devlet kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin katkılarıyla bir plan hazırlandı. Ve yine aynı kuruluşların, özellikle devlet kuruluşları ve özel sektörün katkılarıyla da uygulanmaya konuldu. Böylece Afrika ile ilişkilerimizde ne yaptığımıza genel bir bakış oluşturmaktadır.

Şimdi ise Afrika ile ilgili bazı veriler vermek istiyorum, zaten bunların bir kısmı benden önceki konuşmacılardan da söylendi. Yüzölçümü 30 milyon km² yani dünyadaki ikinci en büyük kıta. Dünyadaki karanın %22'sini oluşturan kıtada 53 ülke var. Bunlardan beşi Kuzey Afrika'da. Geriye kalan 48 ülke SAGA dediğimiz bölgede. Bunlar birbirlerinden çok farklı ülkeler. Avrupa ülkeleri de birbirine benzemiyor ama Afrika'daki ülkelerin bazıları dev ülkeler. Örneğin beş ülkenin yüzölçümünün toplamı 10 milyon km², yani aşağı yukarı Avrupa kadar büyük. Buna mukabil, 31 ülkenin yüzölçümü sadece 4.4 milyon km² yani bu beş ülkenin yüzölçümlerinin toplamının yarısından daha az. Afrika'nın nüfusu 850 milyon ve yıllık nüfus artış hızı %2.2. Bu oran ile Afrika dünyada en hızlı nüfus artış hızına sahip kıta durumundadır. Bu da bazı sosyal problemleri beraberinde getiriyor.

SAGA'ya bakacak olursak, bu bölgede 48 ülke vardır ve yüzölçümü yaklaşık 24 milyon km² ve nüfusu 690 milyon. SAGA, tüm Afrika kıtasının hem yüzölçümü olarak hem de nüfusu olarak 4/5'ini oluşturmaktadır. Bu bölgeye yönelik ilişkileri geliştirmeyi hedefleyen bir politika benimserken şu hususları göz önünde bulundurmak zorundayız; ülkeler arasında büyük farklılıkların olduğu, bazı ülkelerin ilişki kurulamayacak kadar güç şartlarda oldukları, örneğin nüfusları çok az, Gayri Safi Milli Hasılatları çok düşük. Bu tabii imkanlarının da düşük olduğu, siz onlarla ilişki kurmak için teşebbüste bulunduğunuz zaman bir yanıt alamamanız, bu ülkelere Türkiye'den uçuşun çok zor olduğu ülkeler anlamına geliyor. Zaten 48 ülke ile ilişkileri geliştirmek kolay bir çalışma değil. Ayrıca bu ülkelerin bir bölümünde silahlı çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık var. Dolayısıyla sürekli bir politika yürütmekte de zorlanabiliyoruz. Yani ilişkileri geliştirmeye yönelik karşımızda bazen geçerli bir ortak bulamayabiliyoruz. Direk hava uçuşlarının olmayışı ve haberleşmede telefon ve diğer yollarda bir takım zorlukların olması ilişkilerin geliştirilmesini güçleştiren bir diğer faktör.

Ticaret ilişkilerinde çok önemli bir unsurdur. SAGA'daki 26 ülke ile ticaret hacmimiz 10 milyon doların altındadır, bu çok küçük bir rakam. Şimdi, 1998 yılında kabul edilen Afrika'ya Açılım Eylem Planı'ndan bahsettim, bunun hedefleri ve kapsamı nedir? Az önce de belirttiğim gibi amaç gayet basit; ilişkileri güçlendirmek. Neden böyle bir şeye ihtiyaç duyuldu sorusu akla geliyor. Bu bir tespite dayanıyor, yani 1998 yılına gelindiğinde görüldü ki, Türkiye'nin dünyadaki yeri ile Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile olan ilişkileri birbiriyle örtüşmüyor. Arada büyük bir boşluk olduğundan bu boşluğu bir şeyler yaparak kapatmak lazım. Başlatılan çalışma bu eksikliğin tespitine dayanmaktadır. Bütün çalışmalar gibi uzun nefesli bir çalışma olması gerektiği sonucuna varıldı, aksi halde istenen sonucu alamayacaktık. Önceliğin ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesine verilmesi kararlaştırıldı çünkü özellikle Afrika ile ilişkilerde politik ilişkiler ancak bu alandaki ilişkiler geliştiği zaman hayatîyet kazanıyor. Dolayısıyla karar, gelişen ekonomik ve kültürel ilişkiler bazında politik ilişkilerin de daha sonra gelişmesi için gerekli zeminin oluşması. Hazırlık çalışmaları hakkında size bilgi vermiştim. Özel sektör, sivil toplum örgütleri, devlet kuruluşları çalışmaları yaptılar. Bu bölümü zaman kazanmak adına geçebilirim.

Uygulamalarımız ne oldu şimdi kısaca buna bakalım. Çeşitli kuruluş ve özel sektörden oluşan heyetlerce yirminin üzerinde Afrika ülkesi ziyaret edildi. Ticaret, çifte vergilendirmenin önlenmesi ve

yatırımların karşılıklı korunması anlaşmaları üzerinde çalışmalar başlatıldı. Bu ülkelere anlaşma metinleri verildi. Bu ülkelerin Dışişleri Bakanlığı ve Türk Dışişleri Bakanlığı arasında işbirliği protokolleri imzalandı. Büyükelçimizin olmadığı ülkelerde Fahri Başkonsoloslukların açılması için çalışmalar yapıldı. Ve bu arada birazdan değineceğim çok önemli sonuçlar aldık. Bu ülkelerin yöneticileri ve işadamları Türkiye'yi ziyaret etmeye davet edildiler. Yapılan bu ilk ziyaretlerden sonra özellikle teknik heyetlerce Dış Ticaret Müsteşarlığımızca ek ziyaretler yapıldı ve alınan sonuçların somutlaştırılması için temaslar gerçekleştirildi. Özel sektör Afrika ülkelerini ziyaret etmeye ve oralarla iş yapmaya teşvik edildi. Belediyelerimiz, düşünce kuruluşlarımız ve üniversitemiz Afrika ülkelerindeki karşıtlarıyla ilişkilerini geliştirme konusunda teşvik edildi. Ayrıca Afrika'daki büyükelçilerimiz zaten yaptıkları işleri planın mevcudiyetine dayanarak daha da güç kazanarak yürütmeye devam ettiler.

Plan ne sonuçlar verdi? Kısaca buna da bakmak istiyorum. Bir kere temsil durumumuzda ne gibi değişiklikler oldu? Bölgedeki büyükelçiliklerimizin sayısı değişmedi. Kuzey Afrika'daki bütün ülkelerde büyükelçiliklerimiz var. Ama SAGA'daki 48 ülkenin sadece 7'sinde büyükelçiliğimiz bulunuyor ve 1998'den beri bu değişmedi. Fakat fahri başkonsolosluklar sayısında değişiklikler oldu. 1998'den beri SAGA'da 10 yeni fahri başkonsolosluğumuz açıldı. Bu yaklaşık %100 bir artışa tekabül ediyor. 7 yeni fahri başkonsolosluğumuzun açılması çalışmaları da sürdürülüyor. Bunlar da tamamlandığında SAGA'da 7 büyükelçiliğimize ek 27 fahri başkonsolosluk daha olacak. Yani SAGA'da yaklaşık 30-34 ülkede temsilciliğimiz olacak. Fahri başkonsolosluk konusuna ağırlık veren sadece Türkiye değil Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerini geliştirme çabalarına SAGA ülkelerinden de bir yanıt var. Onlar da 1998'den beri Türkiye'nin farklı şehirlerinde 12 fahri başkonsolosluk açtılar. SAGA ülkelerinde temsilde önemli bir gelişme ticaret müşavirliklerimizin 1'den 5'e çıkarılmasıdır. Önceden sadece Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ticaret müşavirimiz varken bu sayı dört artışla beşe ulaştı.

Diğer bir önemli gelişme de üst düzey ziyaretlerde görülen artıştır. Çünkü burada ikili işleyen bir yol görüyoruz. Ticari ilişkiler politik ilişkilere olumlu katkıda bulunuyor ve ama politik ilişkilerin gelişmesi de ekonomik ve ticari ilişkileri teşvik ediyor.

Politikamız çerçevesinde SAGA ülkelerinden çeşitli düzeyde yöneticileri ısrarla Türkiye'ye davet ettik, Devlet Başkanları, Başbakanlar, Dışişleri Bakanları ve çeşitli teknik bakanlar. Bunlardan gerçekten olumlu sonuçlar aldık. Son yıllarda Afrika ülkelerinden Türkiye'ye gelen üst düzey yöneticilerin sayısında kayda değer bir artış var. Türkiye'den Afrika'ya ziyaretlere bakarsak, sayın Başbakanımız bu yıl iki SAGA ülkesini ziyaret etti. En son 1996 yılında bir Türk Başbakan bir SAGA ülkesini ziyaret etmişti. O da Nijerya'ya yapılan bir ziyarette ve Nijerya'dan doğalgaz alımlarımızın başlamasıyla irtibatlı bir ziyaret idi. Dışişleri Bakanımızın da önümüzdeki sene içinde Afrika ülkelerini ziyaret etmesi öngörülüyor. Ayrıca çeşitli bakanlarımız birçok SAGA ülkesini ziyaret etmekte ve bu ziyaretler sürdürülmektedir.

Planın uygulanmasını diğer bir sonucu SAGA ülkeleriyle imzalanan anlaşma ve protokollerin sayısında görülen kayda değer artıştır. Bunlar ticaret alanında, yatırımların korunması, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi alanlarda gerçekleşmişti.

Diğer bir önemli şey, benim bakanlığım açısından önemli olan, şuanda 8-10 SAGA ülkesiyle Dışişleri arasında işbirliğini öngören anlaşması imzalanmış bulunuyor.

Burada sadece bir başlık Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'nın Adis Ababa'da bölge ofisi açmıştır. Bu çok önemli bir adımdır. İlk defa Türkiye, cesur bir adım atarak TİKA ile Afrika kıtasına ayak bastı. TİKA'dan gelen arkadaşımız daha ayrıntılı olarak anlatacaktır, fakat ben şunu vurgulamak istiyorum politik ilişkilerimizin gelişmesi açısından, Türkiye'ye sağladığı prestij bakımından açılan bu bölge ofisi Türk dış politikası için büyük bir kazanım olmuştur.

Planın bazı diğer sonuçlarından bir diğeri de SAGA'da düzenlenen fuarlara özel sektörümüzün katılımında bir artış var. 2002-2004 yılları arasında 16 uluslar arası fuara Türk firmalarınca katılım oldu. İzmir uluslar arası fuarına katılan SAGA ülkelerinin sayısında bir artış görüldü. Buna ilave olarak katılımların düzeyi de arttı, bakan düzeyinde katılımlar sayıca artıyor.

Planın uygulanmasının bir diğer önemli sonucu da Türk özel sektörünün artık eskiden yabancı olduğu SAGA'ya ilgisinin artmasıdır. Ticari ilişkilerimizde çok büyük bir artış olduğunu belirtmek istiyorum. 1998 yılına kıyasladığımızda SAGA ülkeleri ile olan ticari ilişkilerimizde %300'lük bir artış ile

600 milyon dolardan 2.3 milyar dolara ulaşmış durumdadır. 2005 yılı sonlarında bu rakamın 3 milyar dolara kadar yükselmesi beklenmektedir.

2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesi kıtaya verdiğimiz önemin politik düzeyde bir kere daha vurgulanmasıdır ve bu açılımın arkasındaki siyasi iradeyi göstermektir. Yılın ilan edilmesi az önce belirttiğim Afrika'ya Açılım Eylem Planı kapsamında yürütülen çalışmaların devamına bir engel değil sadece bir bakıma onların bir zirvesi konumundadır. 2005 Afrika yılının gözüken en önemli boyutu yapılan ve yapılması planlanan üst düzey ziyaretlerdir. Afrika boyutunda bu üst düzey ziyaretlerin önemini yeterince vurgulayamadığımı düşünüyorum. Bunların politik, ekonomik ve kültürel sonuçları çok önemlidir. Başbakanımızın ziyaretine ek olarak önümüzdeki günlerde yeni ziyaretler de öngörülmektedir. Ayrıca Dışişleri bakanımız 2006 yılı içinde bazı Afrika ülkelerini ziyaret edecektir.

Bugün sayın Dışişleri Bakanımız konuştu ve ben konuşmasında değindiği bir hususu hatırlatmak istiyorum. 2005 yılının Afrika Yılı ilan edilmesi 31 Aralık 2005 günü bu konudaki tüm çalışmaların sona ereceği anlamında değil. Başlayan çalışmalar uzun nefeslidir, uzun solukludur. Aynı uygulamalar önümüzdeki yıllarda da devam edecektir. Söylenecek daha çok şey var ancak ben zaman tahdidine uymak için sözlerime burada son vermek istiyorum. Teşekkür ederim.